

“Ens hem deixat robar la llibertat”

Josep Maria Fericgla és doctor en antropologia. Durant anys ha conviscut amb tribus de l'Amazònia, fins al punt d'esdevenir, en paraules dels mateixos indígenes, un “blanc estrany”, és a dir, un com ells, però sense ser-ho. En l'entrevista, Fericgla explica quina és la imatge d'Occident entre aquests pobles i l'impacte i les conseqüències de la seva tecnologia.

Com es veu el món occidental des de les cultures de l'Amazònia?
—Mira, el veuen, per un costat, amb enveja, per un altre, amb por, i per un altre, amb fàstic. Les tres coses a l'hora.

És a dir, per una banda els avanços tecnològics occidentals són envejables per qualsevol societat que no els tingui. És a dir, anar en cotxe o en moto és sempre millor que anar a peu, o tenir aigua corrent i calenta a casa és millor que haver d'anar amb un tros de carbassa al riu, a no sé quina distància, a buscar aigua cada cop que tinc set. Per això ens envegen, o millor dit, desitgerien tenir aquesta tecnologia.

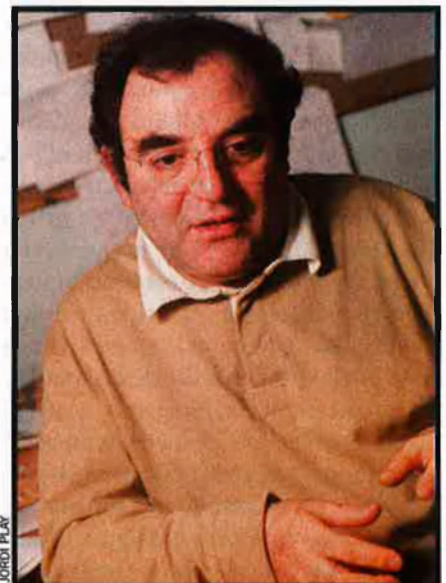
Per altra banda els produïm por, perquè simplement estem acabant amb el seu món i ells ho viuen amb absoluta impotència, perquè no poden fer-hi res... I la selva, cada dia, es va reduint i reduint, els rius cada vegada baixen més contaminats... Rius on, fa deu anys, amb mitja hora de pesca, en tenien prou per menjar, avui no tenen ni un peix viu. Per tot això, els indígenes ens veuen com a depredadors.

I per altra banda, els fem fàstic, per la manca absoluta d'un sistema moral clar a Occident. Per a ells això és molt detestable. Ens veuen com a gent sense sentit de l'honor, sense temperància ni capacitat d'aguantar el dolor. Però no el dolor en el sentit cristià, de pecat original, sinó la capacitat d'aguantar el dolor per enfrontar-se amb els enemics, per anar allà on calgui, encara que caigui una tempesta descomunal... Doncs aquesta falta de temperància, de coratge, d'honor, fins

i tot diria de dignitat, els fa fàstic.

—Déu n'hi do...

—Recordo una vegada que vaig preguntar a un vell què en pensava dels nostres sistemes de govern. Em va contestar, simplement i literalment, que estàvem bojos. Creuen que només poden governar els homes que han tingut “grans somnis”, com ells diuen. Això no vol dir una fantasia. Es refereixen més aviat a grans visions o revelacions de l'*arútam*—el que ells entenen com a poder invencible de la selva— que és al mateix temps creador de vida, però també destructor, terrible i implacable. Només aquells homes que han tingut visions de l'*arútam* en els seus somnis nocturns, de vegades prenent substàncies psicoactives visionàries molt potents, que han

“Els fem fàstic, per la manca absoluta d'un sistema moral clar a Occident. Per a ells es molt detestable. Ens veuen com a gent sense sentit de l'honor, sense temperància.”

enfrontat i han vençut aquest esperit incommensurable de la selva, són els que poden manar als altres.

Clar, el que diuen és que “com podeu votar la gent que us mana sense saber si són grans homes, valents i dignes, o simplement, uns pobres diables desgraciats, miserables o covards?”. Per a ells, el nostre és un sistema de bojos, però en sentit clínic, no metafòric.

—Davant d'aquest món occidental, se senten inferiors?

—Se senten més dèbils davant de la tecnologia occidental. Davant de les persones, més aviat no. Ens tenen por perquè saben que si fan alguna cosa a un blanc, de seguida entrarà la policia a la selva a matar indígenes. Però és el que et deia, també els fem fàstic. És clar, un blanc no aguanta res de res, es posa a caminar pel mig de la selva i al cap de deu minuts ja no pot més, és incapaç de distingir entre petjades d'animal i rodes de camió.

Però també ens tenen por perquè tenim un poder, unes tecnologies que són incompatibles, que els estan arrasant, acabant amb la seva forma de vida. És aquesta doble valència. D'una banda desitgen sortir de la selva per guanyar diners —ja han descobert que amb cèntims es poden comprar cotxes, menjar, armes...—, i per una altra, es riuen molt dels blancs, molt.

Una vegada, estava amb un grup d'indígenes que es reien d'un missioner. Els intentava fer creure en el seu déu. Clar, ells prenen substàncies psicoactives —més de la meitat de grups amazònics ho fan— i es preguntaven rient que com podia ser que aquest ruc els volgués fer creure en un déu que no havia vist mai, mentre ells sí que havien vist els seus déus cada vegada que prenen *ayahuasca* i, a sobre, cada vegada que hi havia tempesta! És aquesta ambivalència, perquè, per exemple, un missioner pot fer que un avió el vagi a buscar enmig de la selva, en canvi, si ells volen sortir de la selva han de caminar, però caminar potser un mes seguit, eh!

—Quan una persona occidental entra en aquest món que descriu, quina percepció acaba tenint d'Occident? S'acaba

compartint el punt de vista amb ells?

—No, per compartir el seu punt de vista caldria ser indígena. Jo he estat allà vivint-hi anys, parlo el seu idioma, però no he oblidat mai que sóc català, que m'agrada l'allioli, el pa amb tomàquet. Per això em diuen: “Tu ets un blanc estrany, perquè parles com nosaltres, però no ets dels nostres.” En un moment donat, menjo el que mengen ells, sense fer escarafalls, encara que hi hagi cucs o formigues per menjar, parlo el seu idioma, he apadrinat dos joves... Però quan s'està allà, el primer que es descobreix

“El primer que es descobreix és que aquestes sí que són societats del benestar, i encara ho serien més si Occident no els matxuqués”

—i penso que qualsevol persona una mica sensible pot fer-ho, no el típic turista que passa allà tres dies i va explicant aventures de pa sucat amb oli...— és que aquestes sí que són societats del benestar, i encara ho serien més si Occident no els matxuqués. De mitjana treballen unes dues hores i mitja diàries, més o menys. Això inclou totes les feines, fer-se les fletxes, anar a caçar o pescar, tornar a casa amb la pesca o la caça, coure-ho. La resta del temps el passen fent visites, rient, parlant, fent rituals, prenent substàncies psicoactives “per tenir visions de la vida” —diuen—, educant els nens —els pares es passen moltes hores educant els nens!—. I a més, hi ha molta llibertat. Mentre no facis mal a ningú, pots fer el que vulguis.

Jo treballo entre vuit i deu hores dià-

ries... Clar, això sí, tinc un bon cotxe, i visc en un pis acomodat al centre de Barcelona, però la meua vida és treballar, dormir i poca cosa més. També faig una feina que m'agrada, però realment, veient el que treballen persones en feines que no els agraden, el concepte no varia.

Una altra cosa que veus és la falta de llibertat. Aquí parlem molt de llibertat... Però ben bé és allò del “qui té gana somnia truites!”. Ens hem deixat robar el benestar, la llibertat i la qualitat de vida en el sentit humà.

—No és una visió molt idealista del món indígena, allò del “bon salvatge”?

—No, no, no. No dic que ells visquin al paradís. Entre ells hi ha moltes coses que no m'agradaria aguantar. Per exemple, hi ha molta violència endògena, entre ells mateixos. No hi ha cap comoditat a la selva... És a dir, no s'ha d'idealitzar la seva forma de vida. No viuen al paradís, però t'adones que aquí ens han fotut la llibertat.

—Això tampoc és el paradís...

—En absolut, en absolut! Cada vegada ens estem deixant robar més la llibertat pels estats. I la cosa, aquí, s'ha convertit en una autèntica situació de l'estat contra la societat. L'estat ens pren impostos, cada vegada posa lleis més restrictives, per regular la vida íntima de les persones, com càmeres pels carrers, controls de correu electrònic i de telèfon, això és una cosa que George Orwell, en la seva famosa novel·la *1984*, no ho va ni pensar! Allà t'adones que el que val és la persona, no els diners que té o la tecnologia que ha pogut comprar.

L'ésser humà aquí no té cap valor. També val a dir, per trencar el tòpic que es diu que allò és un paradís, que allà la vida humana no val res. Es maten, però ho fan per valors humans, no es maten en guerres absurdes, anònimes de gent que ha de matar, com ha passat ara amb els americans a l'Afganistan, que entren a matar sense saber bé qui són els uns i els altres... Tot i això, ells es maten, però menys del que nosaltres creïem. Per exemple, quan hi ha una guerra, una batussa i moren un o dos homes dels dos bàndols, s'aturen perquè pensen

que algú ha d'alimentar criatures i dones. De tota manera, de vegades, penso que si aquí la vida humana té veritablement el valor que se li vol donar.

—També depèn de quines vides... Amb aquesta visió que dóna dels dos mons sembla impossible conviure...

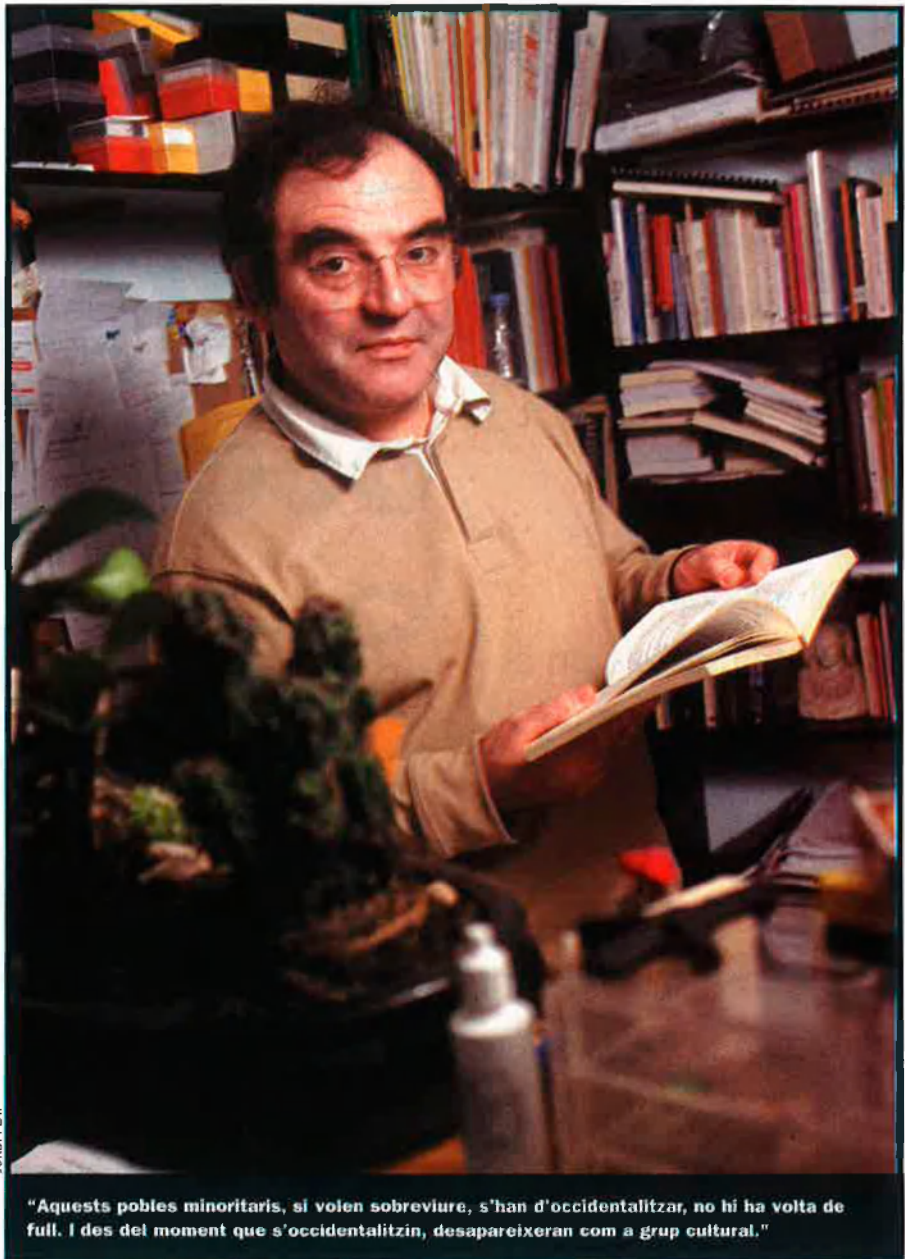
—Sí, és impossible perquè nosaltres ho fem impossible. És a dir, jo diria que aquesta màxima jueva —que ara també ha adoptat Bush— d'estàs amb mi o contra mi, és per a ells completament desconegut. No forma part de la seva cosmovisió.

Una de les coses que a mi més m'ha ajudat a créixer com a ésser humà, dels anys que vaig ser amb ells, va ser descobrir d'una forma absoluta, fefaent, que el sentiment de culpa és un sentiment estrictament judeocristià. Ells no en tenen. Com que no hi ha sentiment de culpa, tampoc hi ha aquest afany de voler que tots siguin com jo. És a dir, respecten molt i molt la manera de ser de cadascú.

—De tot això que explica, què és el que més entra en contradicció entre la visió de vida que tenim i la que tenen ells?

—Potser és que ells tenen el que es treballen. És a dir, el sentiment d'enveja que tenim, en la major part de pobles indígenes, era completament desconegut. L'enveja va arribar amb els blancs. I és molt interessant, perquè per referir-se a aquest sentiment, que per a ells és nou, molts idiomes amazònics utilitzen la paraula castellana *envídia*, que és la que han sentit als missioners, a espanyols. Allà, si un té una cabana més gran i l'altre la vol, doncs només se l'ha de fer més gran i ja està. Hi ha gelosia en el camp sexual, però enveja, aquest sentiment patològic de voler mal a algú altre, perquè no pots tenir el que ell té, era desconegut, no existia. Això diu molt.

Una altra cosa que per a mi és molt significativa és que per a ells, el líder és el que se sacrifica per la comunitat. Ho és, justament perquè emmagatzema aliments i cacera, amb el seu sacrifici, i de vegades amb el de la pròpia família. Això, per a mi és una diferència molt significativa.

JORDI PLAY

"Aquests pobles minoritaris, si volen sobreviure, s'han d'occidentalitzar, no hi ha volta de full. I des del moment que s'occidentalitzin, desapareixeran com a grup cultural."

I això és literalment i radicalment oposat a aquí, on els líders sacrifiquen tota la societat per als seus interessos. I com més se sotmet la societat aquí, més fort és el líder. El Partit Popular és un cas ben clar d'això, i George Bush un altre... Com més retalles les llibertats individuals i més es posa la societat al seu servei, més puja en aquesta piràmide geràrquica que ha construït l'estat. En canvi, amb ells [els indígenes] és literalment al revés.

—Hi ha esperança per creure que, malgrat les diferències entre aquests dos

mons, algun dia puguin conviure?

—No, si més no, tal com van ara les coses. És una situació sense esperança. Aquests pobles minoritaris, si volen sobreviure, s'han d'occidentalitzar, no hi ha volta de full. I des del moment que s'occidentalitzin, desapareixeran com a grup cultural.

—És inevitable?

—De la manera que hem muntat el món és inevitable. Quan un indígena vol sobreviure, ha de deixar la seva vida tradicional.

Enric Rimbau